

Educació interdisciplinària

Ptolomeu conversant amb Boeci
(Biblioteca Nacional, Madrid)

Filosofia sonora

Text: Martí Roca

Il·lustració: Gravat de Rafael

Introducció

Aquest escrit pretén ser un breu recorregut per un dels personatges més desconeguts de principis del cristianisme. Tot i que ha passat a la història de la filosofia i a la història de la música, la seva projecció, ha estat, desgraciadament baixa.

El seu immens llegat i la seva influència fan que sigui un pilar molt ferm en una època molt convulsa i, encara avui, és un personatge digne de ser estudiat.

1. Boeci, un filòsof músic

Annio Manli Torcuato Severí Boeci neix a Roma l'any 480, en el sí d'una noble i antiga família romana, els Anicia, que van donar dos emperadors a l'imperi i un Papa a l'església.

L'època en la que s'emmarca la vida de Boeci és herència directa de l'edicta de Milà, promulgat l'any 313 i que dona a l'església poder i protagonisme, no només en l'adoctrinament teològic, sinó també en el camp cultural i musical.

Durant aquests primers segles, l'església disposa d'un enorme llegat cultural tot i que es troba immersa en la decadència de l'imperi romà d'Occident, que va desaparèixer l'any 476, començant així el període històric anomenat edat mitjana.

L'educació que va rebre Boeci el va preparar per un ampli ventall de disciplines: cultura grecollatina, literatura, filosofia, lògica, música, aritmètica, geometria i astronomia que, de fet, totes són representacions del *trivium* o del *quadrivium* medievals.

En aquest context, quan un jove es decidia per la vida monàstica, havia de cursar, com a mínim, dos anys d'estudis. El primer any estudiaven el *trivium* (gramàtica, retòria i dialèctica) i, un cop assolit, es passava a estudiar el *quadrivium* (música aritmètica, astronomia i geometria).

El llibre de Boeci *De institutione musica* era l'utilitzat per impartir la matèria musical. Tanmateix, el llibre que consolida la figura de l'escriptor romà com una de les figures cabdals de la filosofia és *Consolatio philosophiae* (La consolació de la filosofia) on, entre altres coses formula la distinció lògica entre l'ésser i allò que fa que l'ésser sigui.

Després d'aquests dos anys d'estudis (*trivium* i *quadrivium*), qui volia dedicar-se a perfeccionar el seu coneixement musical esdevenia o bé teòric de la música –com el nostre protagonista-, o bé passava a formar part de l'*schola cantorum*¹ (escola de cant), on els joves que tenien una bona veu aprenien les tècniques de cant.

2. Boeci i la música

Segons l'escriptor romà, la música podia ser definida com l'art de combinar sons i silencis en el transcurs d'un temps, fet que provoca una seqüència sonora que transporta a un estat espiritual. Aquesta idea el porta a proposar una nova ruta musical fent que entre el compositor i la peça hi hagi vincle. El que suggereix és una fusió (que no confusió) entre home i composició; una identificació, convertint la peça en quelcom únic. Per assolir aquest objectiu, el filòsof/músic tripartirà la música, i ens ho mostra clarament en el tractat ja esmentat *De institutione musica*. A l'obra hi ha una detallada descripció de l'harmonia grega² que, com ja veurem, exercirà una enorme influència en el pensament medieval.

La tripartició que Boeci fa de la música no té un caràcter religiós sinó que es recolza en una desvalorització del treball manual i de tot allò de depengui dels sentits. Queda així:

¹ Acabarà portant-nos al cant gregorià.

² L'harmonia és la part de la música que estudia les diverses possibilitats de combinació simultània de les notes. L'harmonia tracta d'aconseguir que totes les parts cedixin quelcom de protagonisme a favor d'una realitat única.

- **música mundana**, allò que Pitàgores anomenava l'harmonia o la música de les esferes celestes. És la música que no podem percebre ja que som imperfectes. Aquesta és la vertadera música. S'identificava amb el concepte d'harmonia; totes les altres músiques són reflex d'aquesta. Així doncs, la veu cantada rep el so del cosmos i és un reflex (una còpia, diria Plató) de la ideal.
- **música humana** és la unió harmònica de l'ànima amb el cos, i es pot comprendre mitjançant un acte d'introspecció. És la que canta l'home amb els seus òrgans de fonació, creats per Déu.
- **música instrumentalis** és el fet de produir música manualment, és a dir, veu de l'instrument (el seu timbre). La utilització d'un instrument no té cap valor; només es tracta de bufar per un tub o de fer vibrar una corda. Però Boeci no rebutja els sentits, sinó que els considera necessaris per emetre judicis.

3. Boeci, un pont entre la tradició clàssica i l'edat mitjana

D'altra banda, l'obra musical de Boeci es considera l'enllaç entre la tradició musical grega i la música medieval. En efecte, l'elaboració del pensament musical a partir de la filosofia grega (Pitàgores i Plató) atorgarà a l'obra musical una dimensió espiritual, perquè només així podia ser justificat dins el credo cristià. A causa d'aquesta controvertida manera de pensar, el cant litúrgic, que venia de la tradició grecoromana, no va estar exempt de problemes perquè es tractava d'acoblar la música al cant cristià, malgrat que hi havia pares de l'església que consideraven la música com un instrument del mal. Òbviament, la música pagana estava dins d'aquest sac perquè era la música d'abans del cristianisme; la nova música (la bona) és la de l'univers cristià i, a més a més, un instrument de salvació. Amb aquest enfocament –que no deixa de ser extraordinàriament suggestiu–, el cant religiós assumeix la funció d'instrument auxiliar, per donar un sentit agradable a l'oració.

Boeci doncs, com ja comenta Benet XVI³, era un autor compromès amb la política i estava convençut de la possibilitat d'harmonitzar les línies fonamentals de la societat romana amb els valors dels nous pobles. L'escriptor romà creia fermament que era possible transmetre a les futures generacions (el que serà l'època medieval) la gran cultura grecoromana.

³ Audiència del Papa Benet XVI que va tenir lloc a la Ciutat del Vaticà el dimecres 12 de març de 2008.

4. Bibliografia

VVAA. *Historia de la música*. 12 vols. Madrid: Turner, 1986.

VVAA. *Musicalia, Enciclopedia Salvat*. 4 vols. Barcelona:Salvat, 1986.

www.primeroscristianos.com

PRODIEMUS